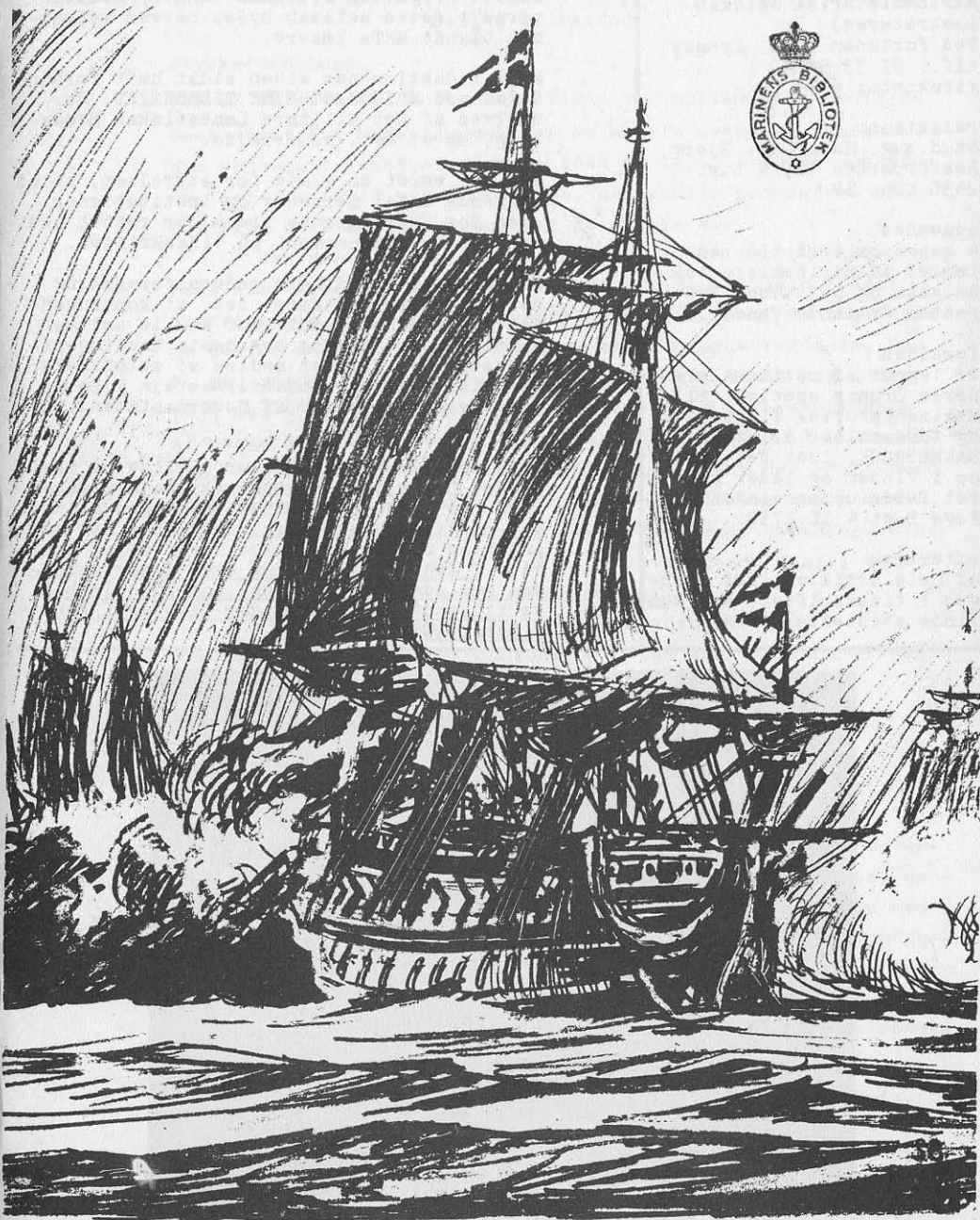

Marinehistorisk Tidsskrift

juni 1968

1. årgang

nr. 3

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT
juni 1968 1. årgang nr. 3

udgives af
Marinehistorisk Selskab
(sekretæren)
Ved Fortunen 10 A, Lyngby
tlf.: 87 33 54
girokonto: 6 73 50

redaktion:
Stud.mag. Hans Chr. Bjerg
Rektorparken 12, 9 t.v.
2450 Kbh. SV

udsendes
4 gange om året til med-
lemmer af Marinehistorisk
Selskab og Selskabet Fre-
gatten Jyllands Venner.

forsiden
er tegnet af marinemaleren
Søren Brunoe specielt til
Marinehistorisk Tidsskrift
og forestiller orlogsskibet
DANNEBROGE, idet det løber
op i vinden og lader anke-
ret falde under slaget i
Køge Bugt 4.10.1710.

eftertryk
af hele artikler, der brin-
ges i tidsskriftet, kan kun
finde sted efter aftale.

TIDSSKRIFTET

udkommer denne gang i et større oplag, idet
det nu også er blevet medlemsblad for Sel-
skabet Fregatten Jyllands Venner. Medlem-
merne i dette selskab bydes herved velkom-
men blandt MHTs læsere.

MHTs redaktion har siden sidst haft forbin-
delse med KRIGSHISTORISK TIDSSKRIFT, der
udgives af Det Militære Læseselskab Rends-
borg, om et evt. samarbejde.

Det har været en glæde for styrelsen, at et
stigende antal personer og institutioner
uden for medlemmernes kreds har rettet hen-
vendelse om abonnement på tidsskriftet.

På selskabets ordinære generalforsamling
den 20. marts bestemtes det, at kontingen-
tet for ordinære medlemmer skulle sættes
op til 20 kr. fra og med næste kontingent-
indbetaling. Til nyt medlem af selskabets
styrelse valgtes kommandørkaptajn E.Borg,
der især er leder af Søværnsstabens Hi-
storiske Sektion.

Selskabets næste skrift er nu lige på trap-
perne. Det bliver kommandørkaptajn Steen-
sens bog om VORE PANSERSKIBE. Bogen bliver
det hidtil største værk, selskabet har ud-
sendt og bliver som følge heraf meget kost-
bar. I denne forbindelse skal opmærksomhe-
den henledes på, at denne bog kun vil bli-
ve tilsendt medlemmer, der ikke er i kon-
tinentrestance.

SØSLAGENE I LISTERDYB MAJ 1644

af

Jørgen H. Barfod

Styrkeforholdet.

For at få styrket den svenske flåde var hollænderen Louis de
Geer sendt til Nederlandene for at skaffe skibe og mandskab.
Han opnåede i løbet af foråret 1644 at leje 22 fuldt monterede
fartøjer og 10 transportskibe, der skulle bruges ved over-
føringen af svenske tropper til de danske øer.

Den danske konge, Christian IV, indså imidlertid, at
hans første opgave måtte være at hindre denne hjælpeflådes
forening med den svenske hovedflåde i Østersøen. Han besluttede
derfor at hindre hollænderne i at nå danske farvande. Den
8. maj nåede han Flekkerø i Sydnorge og gik samme dag under
sejl med 9 skibe mod syd. Nogle dage senere erfarede kongen
af nogle skippere, at den hollandske hjælpeflåde lå i Lister-
dyb, hvorefter han satte kursen herimod og var der om aftenen
den 15. maj. Den følgende nat havde kongen en mærkelig drøm:
det forekom ham at han faldt i den forestående træfning, hvor-
efter han blev modtaget i Himlen af lovsyngende engle, mens
Jehovas herlighed strålede ham i møde.

Christian IV havde følgende skibe:

kpt. Laurits Nielsen	TREFOLDIGHED	44 stk.	Kongens flagskib
viceadm. St. Kaas	TRE LØVER	38 "	
sbn. Stenzel	NORSKE LØVE	30 "	
kpt. Chr. Normand	SORTE RYTTER	24 "	
viceadm. K.J. Grabov	LINDORMEN	40 "	
kpt. P. Haarboe	PHØNIX	20 "	
	NEPTUNUS	24 "	
kpt. P. Michelsen	POSTILIONEN	14 "	
kpt. Søren Hansen	HOLLANDSKE FREGAT	10 "	

Svenskerne havde som chef for hjælpeflåden fået en er-
faren søkriger, Maerten Thijsen, og som hans viceadmiral, Hen-
drik Gerdtzon. I begyndelsen af april afsejlede Gerdtzon med
en del af hjælpeflåden, der efter en afstikker til elbmundin-
gen d. 2. maj ankrede ved Listerdyb, hvortil Thijsen kom med
resten af skibene nogle få dage senere. Maerten Thijsen fik nu
kontakt med den svenske general Torstensson, der stod i Sønder-
jylland, og han indskibede af dennes hær omkring 700 mand
tyske lejetropper. Foruden transportfartøjerne bestod Thij-
sens flåde af følgende skibe:

Fotografi af fregatten JYLLANDS officerer 1864. Yderligere

adm. M. Thijsen	VERGULDE SWAN	28	stk.	100	md.
kpt. Claes Sipkens	CONNINCK VAN SWEDEN	28	"	60	"
kpt. Dierick Corn. Os	CAMPEN	26	"	60	"
kpt. Arent Gabbesen	PATIENTIA	24	"	60	"
kpt. Hessel Dierick	WITTE ENGEL	34	"	78	"
kpt. Corn. Jac. Nauooge	PRINS	20	"	57	"
kpt. Corn. J. Brouwer	BROUWER	20	"	55	"
kpt. Carel Janssen	HARDERINNE	8	"	30	"
viceadm. H. Gerdtzon	GROOTE DOLPHIN	38	"	80	"
kpt. Jan Terstegen	SWARTE RAVE	26	"	75	"
kpt. Jac. Siw. Spanimmes	SWARTE ARENT	22	"	60	"
kpt. Abraham Wittboom	ST. MAERTEN	20	"	75	"
kpt. Symon Dier. Crab	LIEFDE VAN HOORN	20	"	40	"
kpt. Pieter P. Sloos	ST. MATHEUS	24	"	70	"
sbn. Pieter Marcussen	oud eller GROOT				
	VLISSINGEN	26	"	90	"
kpt. Corn. L. Blaeuw	GECROONDE LIEFDE	31	"	60	"
kpt. Will. H. Metaleman	NIEUW VLISSINGEN	24	"	90	"
kpt. Jan Pieterssen	VERGULDE POSTHOORN	20	"	55	"
kpt. Lucas Pietersen	WAPEN VAN MEDENBLIK	20	"	70	"
	DRIJ CROONEN	20	"	80	"
	NOORTOOPING	20	"	80	"
	LANGE BARK	18	"	40	"
kpt. Aris Janssen	DE GALIOTE	2	"	6	"

Da Thijsen fik nys om kongens ankomst sendte han den 14. maj schoutbynacht Marcussen med 7 skibe på kryds nordover for at rekognoscere mod fjenden, hvorefter han ifølge sin egen rapport (gengivet hos Kernkamp) skulle have 13 skibe tilbage. Disse tal stemmer dog ikke helt overens med ovenstående skibsliste. Thijsen havde endvidere under sit ophold i Listerdyb taget nogle danske krejere, som han indrettede til brandere.

Slaget d. 16. maj.

Da kongen d. 15. maj havde nået Listerdyb, gjorde han klar til at varpe sig ind mod Thijsen den følgende dag. Farvandet var vanskeligt at navigere i for de store danske skibe, hvorfor de kun kunne nærme sig med forsigtighed, og kampen blev præget af vindstille af og til afbrudt af en let brise, samt af en riven- de flod- og ebbestrøm.

Ifølge Astronomisk Laboratorium har det d. 16. maj 1644 været højvande ved List kl. 06.57 morgen efter stedtid, men ude på barren var det højvande 1 time og 5 minutter før end ved List. Kongen er sandsynligvis på sit skib TREFOLDIGHED gået over barren med den indadgående strøm om morgenen, hvorimod de andre dybere stikkende skibe ikke har kunnet følge ham, Kongen nåede ind til det sted, hvor Rømedyb og Listerdyb mødes og han har her måttet kaste anker for ikke, under vindstillet, at blive ført med ebbestrømmen tilbage.

Maarten Thijssen så det da som en chance at overfalde

det enlige danske skib, og han lod derfor sin flåde gå med strømmen ned mod TREFOLDIGHED. Kl. 10 begyndte kampen, men også hollænderne måtte ankre for ikke at drive forbi det danske skib. Med sine store kanoner holdt TREFOLDIGHED imidlertid hollænderne på afstand og de entringsforsøg de iværksatte blev alle afslåede. Det var først og fremmest Thijssens flag-skib VERGULDE SWAEN sekunderet af GROOTE DOLPHIJN og skibet BROUWER, der kom hårdest i ilden. Ved middagstid var der strømstille og vindstille og da strømmen fra kl. 12.25 atter begyndte at løbe ind har hollænderne ved årer og varp måttet holde sig på højde af dere fjende, for endnu engang at forsøge en entring, idet TREFOLDIGHED under kampen på grund af overmagten havde måttet lade sig drive ud mod barren.

Medens TREFOLDIGHED havde kunnet passere barren i de tidlige morgentimer inden højvande endnu var nået og derved havde kunnet nå så langt frem, måtte de andre 8 danske skibe vente til højvandet ved barren kl. 05.52 og har herefter kun kunnet bevæge sig frem ved varp mod ebbestrømmen. De var således kommet indenfor barren og forenedes med TREFOLDIGHED først på eftermiddagen. Nu fik Thijssen således både en artilleristisk overlegen modstander mod sig samtidig med at ebbestrømmen førte de store skibe mod hollænderne. Selvom han havde flere skibe kunne han nu ikke stå sig mod den voldsomme kanonade fra danskerne. De tre førnævnte hollandske skibe havde på dette tidspunkt forsøgt endnu et tredje angreb på TREFOLDIGHED, men da kongen her fik lejlighed til at give Thijssen "einen Dweltrunkh aus unser Archeley ine Hintertheil biss durch Spiegel" blev det ham for hedt og den hollandske admiral trak sig atter med sine skibe tilbage til Listerdybs grundede farvand.

Thijssen skriver i sin skildring heraf, at kongen gik nu "samlet løs på os og gav os ikke så lidt om ørene, og da gik det først for alvor løs. Herunder blev der skudt så voldsomt og uophørligt at mit skib VERGULDE SWAEN er så gennemskudt og ramponeret, at det er et syn, stormasten gennemskudt på to steder, fokken delt i to, roret beskadiget, bovspryd, vanter og sejl og andre ting meget beskadiget - fjerdedelen af søfolkene dræbt eller hårdt såret, armløse og benløse, hvoriblandt skibets løjtnant, 21 soldater dræbt og hårdt såret hvoriblandt oberst Lewhausen." Kun fordi viceadmiralen og Brower hjalp ham kom han fri af fjendens tag, men de har intet at hovre over, erklærer Thijssen, da det var hollænderne som

angreb først, " og min viceadmiral skal have sin rundelige del af æren herfor, for havde han ikke støttet mig, som han gjorde, var jeg utvivlsomt skudt i sønk." GROOTE DOLPHIJN havde også lidt stor skade og mistet 24 mand af søfolkene.

Også danskerne havde imidlertid lidt og TREFOLDIGHED måtte en tid holde pumperne i gang, medens andre havde fået deres takkelage sønderskudt. Striden havde dog kun kostet danskerne 11 mand døde og sårede. Der berettes intet om at noget skib gik tabt på nogen af siderne.

Kongen havde med slaget nået sit første formål, nemlig at binde den hollandske hjælpeflåde, så den ikke kunne forenes med svenskerne.

Slaget d. 25. maj.

Kongen blev liggende med sin flåde ved Listerdyb natten over, men d. 17. maj observerede han schoutbynacht Marcussens eskadre på 7 skibe, der havde kurs mod Listerdyb. Forventende at Thijssen ikke foreløbig kunne vove sig ud igen slap han dette bytte og optog forfølgelsen af de 7 skibe. De velsejlende hollandske skibe kunne han imidlertid ikke nå, og da natten faldt på, fik Marcussen skjult af mærket manøvreret sig fri af kongens skibe, hvorefter de uskadte slap ind til den øvrige flåde, og blev forenede med dem d. 19. maj om morgenen.

Da kongen den 18. maj om morgenen opdagede, hvor langt han var kommet fra land, sætter han atter kursen mod nord og d. 26. maj ved vi i hvert tilfælde, at han atter er i Flekkerø i Sydnorge. Men herefter optræder en anden dansk eskadre.

En eskadre under admiral Pros Mund var den 13. maj kommet til Flekkerø for at få ordre for sit togt af kongen, som han skulde have mødt der. Da kongen imidlertid på dette tidspunkt var stået sydpå, lettede også Pros Mund med sin eskadre for at opsøge kongen. Den 15. maj stak han i søen med en eskadre, der bestod af følgende skibe:

adm. Pros Mund	ST. SOPHIA	40 stk.
kpt. Corfits Ulfeldt	TRE KRONER	30 "
kpt. Jens Knudsen	DELMENHORST	28 "
kpt. Robert Willumsen	NELLEBLADET	20 "
kpt. Mouritz Brun	MARKATTEN	16 "
	PELICANEN	36 "
	GRAA ULV	30 "
kpt. Frans Nielsen	SAMSON GALLEY	14 "
samt følgende norske defensioensskibe:		
adm. Ove Gedde	ST. SOPHIA	18 stk.
kpt. Johan Didrichsen	NORSKE LØVE	20 "
kpt. Jacob Juel	ST. CATHRINE	16 "
	ENHJØRNINGEN	18 "

Under sejladsen sydpå har de to eskadre, kongens og Pros Munds, passeret hinanden uden at vide det. Kongen har ligget for nordgående langt til søs og Pros Mund for sydgående nærmere land. Om aftenen den 19. maj nåede Pros Mund Listerdyb netop som Morcussen tidligere på dagen havde nået ind. Den hollandske hjælpeflåde var nu atter indespærret.

De to admiraler besluttede nu den 20. maj at rekognoscere indløbet nærmere og eventuelt søge at skaffe sig en stedkendt mand. Den 21. maj fik Pros Mund fat i en lods fra Glückstad ved navn Oluf Steffansen, og ved hjælp af ham begyndte han den 22. maj at lodde og afmærke løbet.

Imedens havde Thijssen ved et krigsråd besluttet at anlægge to batterier til spærring af indløbet for foreløbigt at beskytte sine skibe, og samtidig sendte han bud om sin stilling til den svenske feltmarskal Torstensson, der opholdt sig i Sønderjylland. Denne ønskede imidlertid hjælpeflåden ud hurtigst muligt, og efter et nyt krigsråd bestemte Thijssen sig for at søge at stå til søs med alle sine skibe og så vidt muligt holde sig i defensiven.

Den 24. maj, da Pros Mund søger at forcere barren, ser han imidlertid, at Thijssen gør klar til at stå ud, hvorfor han indstiller sit forehavende for at møde Thijssen i åbent farvand, hvor han nemmere kunne navigere. Således er situationen før slaget, som desværre kun er lidt kendt.

I Trykkende varme den 25. maj foregik den hollandske flådes udsejling, men allerede i starten skete det, at alle de tre brandere, som Thijssen netop havde fået ombygget, løb på grund. Om nogen af dem slap væk igen er uvist. Herefter har flåderne sikkert efter bedste evne trakteret hinanden, men vi ved dog af et krigsforhør, der blev afholdt den 3. juni, at cheferne på NELLEBLADET, DELMENHORST, MARKATTEN og GRAA ULV ikke har villet følge Pros Mund med tilstrækkelig energi.

Da Thijssens flåde var kommet til søs satte de alt hvad skibene kunne bære for at komme af sted, og skibet CAMPEN sejlede da sin stormast overbord og søgte sammen med andre, "der endnu havde skrækken siddende i benene" ned mod Helgoland. Under den tiltagende kuling, der nærmede sig storm undslap hollænderne, men under den følgende nat blev de helt adsplettet. Nogle af dem fik Thijssen samlet ved den forud aftalte rendezvousplads ved det jyske rev, hvorfra han søgte tilbage til Vlie, hvor hans flåde atter var samlet den 2. juni.

Pros Mund opgav på grund af stormen jagten på de fjendtlige skibe og søgte nu ligesom kongen i sin tid mod Flekkere, hvor der holdtes krigsforhør den 3. juni.

Kilder til Slaget i Listerdyb.

Danske rigsarkiv:
Danske Kancelli B, I Kancelliafdeling 2, f nr. 164,
Diverse Akter 1572 - 1660, IX

Trykte:
Bricka: Chr. IV's egenhændige breve,
Jyske Samling VI: Ausführliche relation o.s.v. 1644

Norske rigsarkiv:
Skap 8, pk. 150 B
Trykt:
Norske Rigsregistranter

Svenske rigsarkiv:
Ur flottans handl. avd. B 1 - 2, Sjöexp. 1560 - 1648,
Omslag 24.
Danska Kriget 1643 - 45

Søkort: Waghenauer: Spiegel der Zeevaerdt, 1585
Johs. Wittemack: Frisia Minor, 1640
Johs. Mejer: Kort over Jyllands vestkyst fra Varde til Glückstadt, 1643
Jens Sørensen: De vestslesvigske øer, 1695.

Omtale af slaget:
J.C. de Jonge: Geschiedenis van het Neederlandsche Zeewesen I,
Chr. Bruun: Chr. IV i Listerdyb
G.W. Kernkamp: De Sleutels van de Sont, 1890
Försvarestabens historiska avdelning: Slaget ved Femern 1644 - 1944, Uppsala 1944
Olav Bergersen: Fra Henrik Bjelke til Iver Huitfeldt, Trondheim 1953
H.D. Lind: Kong Kristian IV og hans Mænd, 1889
Globus bd. 88: E. Moritz: Die Hallig Jordsand
Sønderjyske Årb. 1936: Thade Petersen: Slaget i Listerdyb 16/5 1644.

Jørgen H. Barfod

"DET ANDET" FOTOGRAFI AF "JYLLAND" S OFFICERER

I min artikel i MHTs sidste nr. om et fotografi af fregatten JYLLANDS officerer, der samtidig var gengivet i tidsskriftet, omtalte jeg gengivelsen af et fotografi, der måtte være taget på samme tidspunkt. Dette "andet fotografi" af JYLLANDS officerer er bl.a. gengivet i Eidem og Lütken: Vor Sømagts Historie, p. 804.

Dette fotografi fra Vor Sømagts Historie gengives i dette nummers side 2, fordi Marinehistorisk Selskab har haft den ære og glæde, at dets ældste medlem, Herluf Elssø, København, har foræret selskabet et originalt positiv af dette fotografi. Hr. Elssø har i sin tid fået fotografiet foræret af fotografen, der har taget billederne af officererne i 1864. (Ang. fotografen og officererne på fotografiet se MHT nr. 2 s. 12-14).

H.C. Bjerg

URET PÅ NYHOLMS VAGT

af

E. Borg

En af de smukkeste bygninger på Holmen er uden tvivl Nyholms hovedvagt. Med sit karakteristiske grønne barokspir, der foroven ender i en kongekrone, vækker den beundring hos de mange turister, der daglig passerer den under rundfart i havnen.

I 1744 lod generaladmiralløjtnant Frederik Danneskiold-Samsøe udarbejde tegninger til en hovedvagt, der skulle rumme lokaler for vagtens mandskab, og endvidere skulle "Flaget være derudi Forvaring og naar behøves derfra vaje". x)

Bygningen blev opført af arkitekten Philip de Lange og stod færdig 1745.

7 år senere, 1752, bestemte Kongen, at bygningen skulle forsynes med et ur, og Admiralitetet fik ordre til at finde en urmager, der kunne påtage sig opgaven.

I Admiralitetets forestilling til Kongen af 17 marts 1752 anføres, at man havde indhentet tilbud fra 2 urmagere. Den ene, Peter Mathiesen, havde indgivet et overslag over værkets bekostning, der beløb sig til 320 rdl.

Den anden urmager, Ingvar Hansen, boede "ude paa Landet, 2 Mil fra Staden i en By kaldet Ballerup". Han var kendt for at kunne gøre sådanne ure, og hans tilbud lød på 270 rdl.

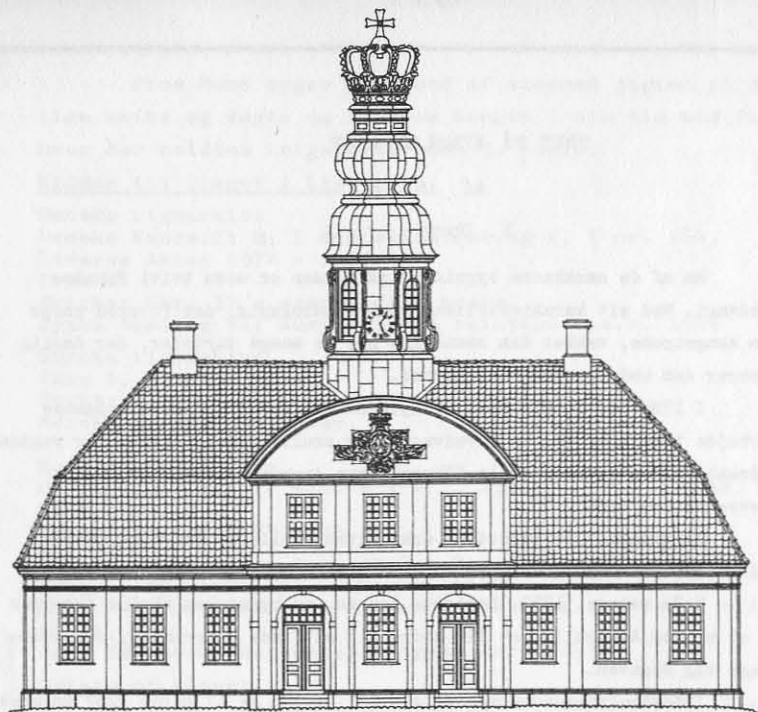
Admiralitetet ønskede, at uret skulle have 8-dages værk, men da Ingvar Hansen ikke tidligere havde fremstillet ure af denne art, ønskede man ikke, at uret skulle blive et prøvearbejde. Hertil kom også, at det kunne blive vanskeligt for ham at komme til København, hvis værket behøvede tilsyn.

Peter Mathiesen derimod boede i byen og havde fremstillet flere ure til byens kirker og offentlige bygninger, og 17 marts 1752 oprettedes kontrakt med ham om at forfærdige et urværk til opættning i hovedvagtens tårn. 30 marts 1752 godkendtes kontrakten af Kongen, der tillige bestemte, at udgiften skulle afholdes af Partikulærkassen.

Uret skulle have 2 skiver, en mod Toldboden og en ind mod Nyholm.

- x) Dette flag vajede kun ved særlige lejligheder, f.eks. Kongens besøg på Nyholm.

En tegning af Hovedvagten med orlogsflaget hejst ses i Thurah: Hafnia Hodierna, pag 226.

N y h o l m s v a g t (efter C. Elling og V. Sten Møller:
Holmens Bygningshistorie, Kbh. 1932)

Det skulle slå timeslag og desuden vise kvarterer, halve og hele timer.

Betalingen skulle som anført være 320 rdl., men derudover skulle Holmens tømmermand forfærdige stolen, som skulle bære uret. De to maledes skiver skulle fremstilles på Holmen efter Mathiesens anvisning.

Som lodder til uret fik han overladt 2 bomber, som han selv skulle fylde med bly og justere.

Arbejdet skulle være afsluttet inden juli 1752, og Mathiesen være ansvarlig for, at værket "udi 10 Aar bliver i sin rette Indretning, Slag og Visning". I modsat fald skulle han uden yderligere betaling igen sætte det i behørig stand.

De to 150 punds bomber, som Peter Mathiesen fik overladt til lodder, trækker stadig det nu over 200 år gamle værk.

Den oprindelige klokke findes ikke mere. Den blev fjernet af tyskerne under besættelsen, men en ny klokke blev støbt ved Orlogsværftet i 1945 og opsat i tårnet.

I 1967 foretog tårnurfabrikant Bertram-Larsen, der har tilsyn med uret, en omfattende hovedreparation, der skulle sikre uret mange leveår endnu.

E. Borg

NORDSØSLAGET 1916

af

Hans Chr. Bjerg

Den 31. maj 1916 indledtes på Nordøen en kanonade, som kunne høres langs hele den jyske vestkyst. Eksplosioner og sort røg fra skibsskorstene sås, og flere måneder efter kunne jyderne finde vragester på Vestkysten.

Det vestjyderne havde været vidne til, og som skal bringes i erindring her, var det såkaldte Nordsøslag, der også betegnes som Skagerrakslaget eller slaget ved Jylland.

Allerede i årene op til den første verdenskrig havde fantasifulde forfattere udmalet, hvorledes de daværende to største orlogsflåder, den engelske og den tyske, mødtes i en altafgørende og altødelæggende dommedagsduel i Nordøen. Det var da efterhånden også helt klart, at det såkaldte "second-to-none" -princip, som man hidtil havde hævdet i England, ikke længere lod sig opretholde. Dette princip indebar, at Storbritanniens orlogsflåde altid var større end den samlede styrke af nummer 2 og 3 i rækken af orlogsflåder i verden.

Tyskland havde med sin velorganiserede flåde i årene efter århundredeskiftet halet vældigt ind på Storbritannien, hvilket væsentligt skyldtes kejser Wilhelm II, der mente, at Tysklands fremtid lå på havet.

De første år af verdenskrigen forløb uden, at den engelske og tyske hovedflåde stødte sammen. Begge parter så deres fordel ved, i så lang tid som mulig, at være potentielle flådestormagter, og udsatte ikke deres respektive hovedflåder for tab. Størst betydning har denne betragtning dog sikkert haft for den tyske maritime strategi. Så længe den tyske hovedflåde, Hochsee Flotte, lå intakt i basen, så længe var Tyskland én af de store flådemagter.

Anledning til, at Hochsee Flotte gik ud fra sin base, Wilhelmshaven, i bunden af Helgolandsbugten, er man ikke helt klar over. Det angives, at den skulle hjælpe tyske hjælpekrudere gennem den engelske flådes blokadelinie mellem Skotland og Norge og samtidig benytte lejligheden til at genere den

vigtige engelske transportforbindelse til Archangelsk. Den tyske Hochsee Flottes chef, admiral von Scheer, der var tiltrådt i februar samme år, må sikkert også have haft andre planer i tankerne. Han sendte sine krydserstyrker under kommando af admiral von Hipper ud i forvejen, tilsyneladende for at lokke den engelske flåde til kamp.

Den engelske hovedflåde, Grand Fleet, der havde base i Scapa Flow, Moray Firth og Firth of Forth, var samtidig løbet i søen. Den kommanderedes af admiral Sir John Jellicoe, der selv førte den egentlige hovedafdeling, medens krydserne, som var sendt forud, førtes af admiral Sir David Beatty.

Den 31. maj fik de to krydserstyrker kontakt med hinanden takket være den danske damper N.J. FJORD. Den tyske styrke havde stoppet det danske skib for at undersøge det. Røgen fra N.J. FJORD hidkaldte Beattys slagkrydsere, og de to flåder fik hinanden i sigte.

von Hipper vendte om, og Beatty optog nu forfølgelsen. Hvorved han bogstavelig talt løb i armene på den tyske hovedstyrke, der kom syd fra. Det var nu Beattys tur til forfulgt at søge kontakt med sin hovedflåde.

Var Beatty blevet forbavset over at se den tyske hovedflåde dukke op i horisonten bag de tyske kampkrydsere, så blev von Scheer det også, da han bag Beattys skibe, fik øje på hele Grand Fleet.

Dagen, som man i begge flåder på en gang havde frygtet og set hen til, var kommet.

De to store flåder havde kontakt med hinanden sent på eftermiddagen den 31., og hovedslaget foregik mellem kl. 19 og 22.

Hvordan var nu styrkeforholdet mellem de to flåder, der her stod over for hinanden? Englænderne havde 28 slagskibe, 9 slagkrydsere, 8 armerede krydsere, 26 lette krydsere og 77 destroyere, ialt bemannet med ca. 60.000 mand. Tyskerne rådede over 22 slagskibe, 5 slagkrydsere, 11 lette krydsere og 61 torpedobåde, hvis samlede mandsskabsstyrke udgjordes af 36.000 mand. Den samlede engelske tonnage var på 1.000.000 tons, den tyske på lidt over halvdelen af den engelske.

I tonnage, kaliber og antal var Grand Fleet Hochsee Flotte langt overlegen, men de tyske skibes panser var i de fleste tilfælde langt bedre end de engelske skibes; ligeledes lå de tyske skibes gennemsnitsfart lidt højere end de engelske skibes.

Synet af de to flåder må have været enestående og mangeløst. Aldrig tidligere i verdenshistorien havde man set en sådan samling af "krigsmaskiner".

Da admiral von Scheer indså, at han ikke kunne slå den engelske flåde, forsøgte han at vende tilbage til sin base, mens englænderne gjorde deres bedste for at afskære ham vejen.

Kampen den 31. maj falder i tre faser. De to krydserstyrkers kamp med hinanden, den engelske krydserstyrkes kamp med den samlede tyske flåde og de to samlede flåders kamp. den sidste fase varede ca. 2 1/2 time og foregik på en afstand af 8-11 km.

På grund af usigtbart vejr og mørkets frembrud mistede flåderne følingen med hinanden. Skjult af disen og mørket trak tyskerne syd på, idet de samtidigt udspyrede enorme mængder af kunstig tåge. Dette bevirkede, at sigtbarheden på visse steder blev minimal.

Der blev kun udkæmpet spredte fægtninger om natten og den følgende dag. Bagefter beskyldte begge parter hinanden for at have unddraget sig kamp den 1. juni. - Det var dog klart, at Jellicoe ikke ville løbe den risiko, det var, at bevæge sig syd for Horns Rev, hvor der var chance for at støde på tyske minefelter og undervandsbåde.

Den tyske flåde nåede først i havn, og der blev straks herfra udsendt sejrbulletiner. Man havde slået den uovervindelige engelske flåde!

Det engelske admiralitet udsendte kort efter slaget en meddelelse om dette, hvori man angav sine tab. Da Jellicoe ikke kunne komme i havn lige så hurtigt som von Scheer, og afgive detaljeret beretning, blev denne korte admiralitetsmeddelelse udlagt derhen, at englænderne indrømmede, at sejren tilhørte tyskerne.

Vurderingen af et så stort søslag må selvfølgelig både have en strategisk og taktisk side, Dette fører tankegangen ind på noget principielt i vurderingen af søslag, ja af militære slag i det hele taget. Hvorledes skal man objektivt uddele sejrens palmer, når begge parter, set ud fra de to fundamentale militære aspekter, har vundet? Ligeledes kan man stille sig det spørgsmål om man skal vurdere et slag efter tab i materiel og menneskeliv eller efter de resultater, som styrkerne opnår.

De havde begge vundet slaget! - Den ene havde vundet en strategisk sejr den anden en taktisk.

Tabene i materiel og menneskeliv fordelte sig således, at englænderne mistede ialt 14 skibe og 6.097 mand, tyskerne 11 skibe og 2.551 mand. Englænderne mistede flere store skibe end tyskerne, deriblandt den nye superslagkrydser QUEEN MARY, der til englændernes store forfærdelse sank i løbet af få minutter, efter at den var blevet ramt af kun én salve.

Ser man således på tabslisten, fremgår det klart, at tyskerne tilføjede Grand Fleet meget store tab, men hvad der ikke fremgår af tabslisten er, at det var en Pyrrhos-sejr, von Scheer havde vundet. Adskillige af de tyske skibe var efter kampen synkefærdige og "haltede" bogstavelig talt hjem til Wilhelms-haven. I en månedstid var Hochsee Flotte ukampdygtig, hvorimod de engelske skibe, der ikke blev ramt og sænket af tyskerne, var forholdsvis intakte og dagen efter hjemkomsten klar til at gå ud igen.

Tyskerne fik således tilføjet Grand Fleet alvorlige tab, men det var englænderne, der beholdt kamppladsen.

Betragter man den engelske styrke som en blokadestyrke, der skulle hindre, at den tyske Hochsee Flotte gik ud i åbent farvand, så kan man også sige, at det ikke lykkedes tyskerne at bryde blokaden. Så meget desto mere som Hochsee Flotte ikke vovede sig ud resten af krigen.

Ud fra de sidste betragtninger kan man hævde, at sejren tilhørte englænderne. De beholdt, som den strategiske sejrherre af slaget, deres herredømme i Nordsøen, skønt de fleste tak-

tiske point blev hentet hjem af tyskerne.

Nordsøslaget er med rette gået over i verdenshistorien. Dønningerne fra slaget mærkedes i adskillige årtier.

En dialog over Nordsøen opstod. Man var stærkt uenige om, hvem der havde sejret, og hvilke tab de to flåder havde haft. I England opstod en vældig polemik om slaget, dets gang og dets resultater. Aviserne var fyldte med indlæg, og adskillige bøger udkom. Forskellige forhold bevirkede, at den menige englænder i mange år havde den følelse, at man ikke havde slået tyskerne i Nordsøen hin majdag i 1916. Man mente, at den fulde sandhed aldrig havde set dagens lys. Bedre blev det ikke, da man i pressen begyndte at desavouere Jellicoe til fordel for hans krydserchef, den fandenivoldske Sir David Beatty med springavancementerne. Man mente, at Jellicoe havde været for tilbageholdende, og at det i virkeligheden var Beattys slagkrydsere, der var skyld i, at man overhovedet fik jaget tyskerne tilbage. Denne strid mellem Beatty-tilhængerne og Jellicoe-tilhængere rasede i mange år. Det bør nævnes, at de to hovedpersoner aldrig offentligt trådte op mod hinanden, men tilsyneladende viste hinanden stor respekt.

Jellicoes efterfølger som First Sea Lord, admiral We-myss, foranledigede en kommission nedsat under ledelse af en Captain Harper, der skulle undersøge forholdene omkring slaget ved Jylland til bunds.

Undersøgelsen blev samlet i den såkaldte Harper Record, som blev afsluttet 1919, da Beatty sad som First Sea Lord. Det var fra begyndelsen meningen, at hverken Jellicoe eller Beatty måtte se undersøgelsens resultater før de blev publiceret.

I 1919 havde Beatty imidlertid det tjenstlige ansvar for publiceringen af undersøgelsen, som han nu fik adgang til. Han foreslog visse ting ændrede, således at hans slagkrydsers indsats i slaget blev stillet i et fordelagtigere lys. Da Jellicoe fik nys om dette, forlangte han også, at se undersøgelsen før den blev offentliggjort. Resultatet blev, at offentliggørelsen af kommissionens undersøgelser blev umuliggjort, idet grundlaget for disses objektivitet var fjernet. - Man ventede stadig på den objektive skildring af slaget.

Selv skrev Harper senere som kontreadmiral "The Truth about Jutland", hvori han påpegede visse forhold omkring slaget, som især var til fordel for Jellicoe. Bl.a. gjorde han opmærksom på, at en så stor flådestyrke, som Grand Fleet, ikke kunne ledes af én mand, og at den indbyrdes kommunikation var svigtet totalt, således at Jellicoe kun havde det overblik over slaget, som han kunne få fra broen på sit flagskib.

Op gennem årene er der til stadighed kommet nye bøger om Nordsøslaget, og dette må være bevis på, at diskussionen om slaget stadig er i gang.

For nogle år siden, i 1964, udkom en bog "The Battle of Jutland" skrevet af Geoffrey Bennett. Denne har haft adgang til alt relevant materiale angående slaget. Bogen synes endelig at være den objektive skildring, som man har savnet gennem et halvt århundrede. Men mon det sidste ord er sagt i denne sag?

Nordsøslaget var i mange henseender enestående og bemærkelsesværdig set ud fra en søkrigshistorisk betragtning, og må placeres mellem det, man kan kalde "de pansrede artilleriskibes tid" og "den 3-dimensionale søkrigs epoke". Samtidig med at slaget indvarslede noget nyt, er det sandsynligvis i traditionel forstand det sidste store søslag i historien.

Kæmpeorlogsskibenes tid er forbi! Skønt det ikke er mere end lidt over 50 år siden, at Nordsøslaget fandt sted, kan man, når man studere det og de skibe, der deltog, ikke lade være med en vis gru at undre sig over, hvor hurtig teknikken har forandret søkrigens karakter.

Hans Chr. Bjerg

I N D H O L D

	side
Søslagene i Listerdyb maj 1644 af lektor, cand.mag.	
Jørgen Barfod.....	3
Uret på Nyholms Vagt af kommandørkaptajn E.Borg.....	9
Nordsøslaget 1916 af stud.mag. Hans Chr. Bjerg.....	11